

## **ADUNAREA GENERALĂ A „ASOCIAȚIUNII PENTRU LITERATURA ROMÂNĂ ȘI CULTURA POPORULUI ROMÂN — ASTRA”, ȚINUTĂ LA ZĂLAU ÎN ANUL 1926**

Bogata activitate desfășurată de „Astra” pe toate planurile vieții politice și culturale a românilor cit și de membrii „Asociațiunii” mîndri de unitatea de idealuri pe care au știut să le promoveze și să le apere au determinat pe mulți cercetători să le ia în studiu, încercînd mai mult sau mai puțin să le facă cunoscute.

Astra se înțeagra nu numai în complexitatea fenomenului cultural și politic; era factor de apărare a unității de neam, de maturizare a aspirațiilor naționale și-n același timp, factor de afirmare a națiunii române. Programele ei mergeau în întîmpinarea cerințelor epocii (epocă de altfel bogată în acumulări factice) și nu greșim, dacă afirmăm, că „Asociațiunea” și-a adus contribuția alături de alți factori, la pregătirea factorului uman, care a realizat principalele deziderate ale istoriei poporului nostru. De altfel activitatea marilor cărturari, mulți dintre ei membri ai „Asociațiunii” este apreciată în documentele de partid. Astfel în sinteza istorică ce prefătează Programul P.C.R. se arată: „merită să fie menționate operele cărturarilor... inspirate din tradițiile revoluționare progresiste ale poporului român, precum și din ideile înaintate ale veacului, aceste opere reprezintă un valoros tezaur de gîndire socială și politică; ele au dat un puternic impuls dezvoltării luptelor de eliberare socială și națională din țările române”<sup>1</sup>.

În ședința Comitetului central al „Asociațiunii” transilvane, ținută la 16 august 1926 la Sibiu, se hotăra convocarea Adunării generale a Asociațiunii la Zalău, pentru zilele de 12, 13 și 14 septembrie 1926, desfășurarea ședințelor de lucru ale Asociațiunii, în diferitele centre ale secțiilor ei, intra în practica curentă a activității acesteia. Acestea constituiau un dialog permanent între evenimentele centrale și locale, o cunoaștere a specificului problemelor locale și determinau, totodată, impulsionearea activității secțiilor.

La Zalău, programul adunării avea în vedere în preluarea lucrărilor — 11 septembrie — o consfătuire cu directorii despărțămîntelor referitoare la punerea în practică a regulamentelor „Asociațiunii”. În ziua de 12 septembrie 1926 se deschidea adunarea generală propriu zisă, urmată de înscrierea delegaților despăr-

<sup>1</sup> Programul P.C.R. de făurire a s.s.m.d. și înaintarea României spre comunism, București, 1974, p. 16.

țămintelor, prezenți la adunare. Pe ordinea de zi a adunării figura prezentarea raportului general al Comitetului central pe anul 1925 și alegerea unui număr de mici comisii cu sarcini precise pentru: examinarea raportului general prezentat, proiectul de buget pe anul 1927, înscrierea de noi membrii, întregirea Comitetului central și examinarea propunerilor primite în termenul reglementar. În ziua următoare — 13 septembrie — adunarea a analizat raportul general și noile propuneri făcute, iar în 14 septembrie, ultima zi a lucrărilor, membrii adunării generale au inaugurat monumentul lui Mihai Viteazul de la Guruslău, unde a conferențiat profesorul Alexandru Lapedatu și s-a organizat o festivitate la mormîntul lui Simion Bărnuțiu, de la Bocșa<sup>2</sup>.

Raportul general al Comitetului central al „Asociațiunii” a făcut, în prima parte a sa o analiză a principalelor probleme, ce au constituit programul acțiunilor Astei pe anul 1925, referirile fiind făcute succint pentru prima jumătate a anului. Din bogăția fondului de idei se degajă preocuparea „întăririi neamului” prin activitățile organizate de Astra „lupta culturală” desfășurată de membrii ei în noile condiții determinată de întregirea neamului, ca urmare a unirii românilor la 1 decembrie 1918, cât și activitățile legate de înființarea unui număr însemnat de biblioteci, muzee, cămine culturale în comune, cu scopul vădit al ridicării culturale a maselor populare.

În partea a doua a raportului cuprindea activitatea desfășurată de Comitetul central și de celelalte organizații ale Astei, în perioada 1 august — 31 decembrie 1925, prezentînd adunării modul cum au fost îndeplinite sarcinile pe linia:

1. despărțămintelor
2. cercurilor culturale și bibliotecile populare ale Asociațiunii;
3. caselor naționale (casele culturale);
4. cursurilor de analfabeți;
5. Conferențiarului propagandist al „Astei”;
6. Directorul artistic;
7. Contactul cu despărțămintele și cercurile culturale;
8. expozițiilor;
9. secțiilor literare și științifice;
10. Revistei „Transilvania”;
11. Bibliotecii „Astra”;
12. Bibliotecii populare;
13. Conferințelor, prelegerilor, așezămintelor culturale;
14. Muzeelor;
15. Bibliotecii centrală;
16. Arhivei Asociațiunii;
17. Loteriei Asociațiunii;
18. Colaborării cu alte societăți culturale;
19. Troițelor și monumentelor;
20. Averei Asociațiunii;
21. Internatului de fete al Asociațiunii;
22. Fundațiilor și fondurilor;
23. Membrilor Asociațiunii;
24. Ședințelor comitetului pe anul 1925;
25. Deciziunilor adunării generale trecute;
26. Momentelor de importanță;
27. Hotărârile curente privind problemele de gestiune, fixarea locului viitoare adunări generale etc.<sup>3</sup>.

Din cele 27 de puncte, cuprinse în raportul prezentat la Zalău, referirile noastre s-au oprit la activitatea desfășurată de despărțăminte și în acest context, la despărțămîntul Sălaj. Pentru mai buna organizare și stimulare a activității s-a

<sup>2</sup> *Transilvania*, an 57, august—septembrie, 1926, nr. 8—9, p. 393, 394.

<sup>3</sup> *Ibidem*, p. 403.

luat hotărîrea înființării despărțămintelor județene centrale, intermediare între centre și despărțămintele de plasă. Fiecare despărțămînt central județean trebuia să-și aibă un local propriu, unde să-și desfășoare activitatea și măcar o persoană care să lucreze, membră a „Asociațiunii”. Despărțămintele județene se preocupau de: organizarea unor despărțăminte noi, de reorganizarea vechilor despărțăminte de plasă, organizarea cercurilor culturale în satele și orașele componente ale județului. Pe lângă atribuțiile ce aveau despărțămintele de plasă, cele județene se ocupau de propaganda culturală pe întreg județul, prin analiza tuturor materialelor de propagandă culturală, stabilirea programelor de muncă pe județ, trimiterea de conferențieri și repartizarea materialului de propagandă (diapozitive, broșuri, filme) în centrele județului.

În fiecare an despărțămîntul central județean ținea adunarea generală și o ședință plenară la care luau parte și prezenții tuturor despărțămintelor din județ și totodată își trimiteau cîte un delegat la adunarea generală a despărțămintelor<sup>4</sup>.

În baza statutelor modificate vechiul despărțămînt Zalău se numește, începînd cu anul 1925, despărțămîntul județean Sălaj. Din raport se desprind activitățile desfășurate de despărțămîntul central județean și cele ale plaselor componente. Astfel la Băsești erau înscrise 38 de membrii activi, președinte fiind ales Alexandru Achim, iar secretar Vasile Mercaș. Dintre activitățile organizate în localitățile: Sălsig, Ardihat, Urmenis sînt menționate: expozițiile de cusături și țesături, serbările populare, expunerile cu subiecte din istoria poporului român, rolul poporului nostru în rîndul popoarelor din Europa și scopul „Asociațiunii”<sup>5</sup>, scop reliefat sugestiv în raport și din care cităm: „... Dacă această Asociațiune a avut un rol atît de frumos și măreț, atunci cînd se susținea din sărăcia noastră, contribuind fiecare cu obolul său la ridicarea neamului, dacă pe vremea suspinării am putut fi insuflețiți de idealuri mari, cu atît mai virtuos trebuie să lucrăm azi pentru ridicarea poporului nostru, cînd trăim în țara noastră liberă, ... Dvoastră, care sînteți din acest ținut, vă aduceți bine aminte de vremurile trecute! Adunările reuniunilor și despărțămintelor „Asociațiunii” erau zile de mare praznic”<sup>6</sup>.

La *Jibou* despărțămîntul, condus de Laurențiu Bran, avea șase cercuri culturale și trei biblioteci populare. În comunele frunțase ale despărțămîntului s-au ținut prelegeri și s-au înființat biblioteci<sup>7</sup>. Din despărțămîntul Tășnad făceau parte peste 28 de comune. Patru dintre ele — Săuca, Santău, Căuaș, Ghegea — aveau cercuri culturale și biblioteci. Aici, activitatea era orientată, în principal, spre organizarea de serbări școlare (în cadrul cărora erau antrenați elevii școlilor din localitate și susținerea de conferințe pe teme de istorie a neamului, lupta pentru unitate și independență națională<sup>8</sup>).

Despărțămîntul central județean Sălaj era alcătuit din 28 de comune, fiecare avînd centrul cultural și bibliotecă sa, conduse de comitetele locale, conform statutelor. În fruntea despărțămîntului a fost ales dr. Cristea Nicodim, primarul orașului și secretar Gheorghe Matieșianu.

Programul despărțămîntului cuprindea manifestări prin care pe de o parte masele luau contact cu istoria, arta, cultura, iar pe de altă parte, erau participante directe la procesul cultural. În acest sens o preocupare deosebită a Despărțămîntului județean a fost ridicarea culturală a țaranului prin cursurile de alfabetizare. Pentru aceasta s-au făcut eforturi de către conferențieri trimiși prin cercurile culturale și învățători în vederea stimulării interesului pentru carte, pentru lectură. Rezultate mai bune în această direcție a obținut comuna Țigani. O acțiune deosebită, menționată în raport, a fost spectacolul prezentat de Teatrul ieșean în ziua de 28 august 1925 la Zalău și la mormîntul lui Simeon Bărnuțiu

<sup>4</sup> *Ibidem*, p. 395.

<sup>5</sup> *Ibidem*, p. 434.

<sup>6</sup> *Ibidem*, p. 432—433.

<sup>7</sup> *Ibidem*, p. 461.

<sup>8</sup> *Ibidem*, p. 499.

de la Bocșa Română. În paginile gazetei locale „Cultura poporului“ Cornel Meza apreciază deosebita căldură și notă patriotică a festivităților de la mormintul marelui cărturar, istoric și om politic în același timp<sup>9</sup>. Același raport subliniază activitatea susținută a cadrelor, didactice de la Universitatea clujeană, prin expunerile orientate spre ridicarea culturală a maselor și ecoul stîrnit de expunerea cu tema: „Rolul Astei pentru unitate națională în trecut și rolul ei în prezent pentru ridicarea culturală a poporului“ susținută de președintele Astei, — Vasile Goldiș — cu prilejul vizitei la Zalău în 18 oct. 1925<sup>10</sup>.

În programele Despărțămîntului central al județului Sălaj și-au făcut loc șezătorile elevilor școlii normale de învățători din Zalău, conduși de Ioan Iordache, comandantul de centurie și economistul despărțămîntului. Asemenea șezători au fost ținute în comunele: Hida, Bălan, Fizeș-Sinpetru, Buciumi, Agrij, Treznea. În același timp „Societatea de lectură a elevilor aceleași școli, sub îndrumarea lui Gheorghe Mateșianu, profesor și secretarul Despărțămîntului județean, au pus în scenă drama: „Nici pe aiciea nu se trece“, prezentată în 15 noiembrie la Zalău și Jibou. Elevele școlii secundare, conduse de dr. Silvia Suciu au pregătit sub îndrumarea profesoarei Lucia Ghergariu, opereta „Craiul Buturugă“<sup>11</sup>. O notă dominantă a activității Despărțămîntului central județean a fost aceea a unei colaborări strînse și permanente între toate societățile culturale din localitate: școlile primare, secundare, societatea „Crucea Roșie“, Căminul de ucenici, căminul orfanilor de război, reuniunea femeilor române din Sălaj etc. Din prezentarea făcută rezultă că, aici la Zalău secția Astei desfășura o bogată activitate, care antrenă diversele categorii sociale și susținea ridicarea culturală a maselor în spiritul ideii de unitate și continuitate spirituală — suportul moral al poporului român de-a lungul secolelor.

Raportul Comitetului central al „Asociațiunii“ prezentat la Zalău ne oferă posibilitatea cunoașterii numărului membrilor Astei, care activau în zonă. Astfel la Băsești erau 27 de membri la Bocșa 12, la Jibou 10, la Șimleu 12, la Tășnad 33, iar la Sălaj 79 de membri, deci în total 173 de membri activi și numărul lor nu rămîne constant, ci va fi în creștere permanentă<sup>12</sup>.

Pe lângă raportul prezentat la Zalău, au fost ținute o serie de expuneri de către personalități ale vieții culturale, ale căror puncte de vedere sînt revelatoare pentru cauza pe care o slujeau — permanente istorice ale poporului român. Deschiderea a fost făcută de președintele „Asociațiunii“, Vasile Goldiș, care de la început anunță deza sub care se desfășurau lucrările adunării generale de la Zalău „În numele solidarității naționale“<sup>13</sup>.

Din discursul rostit se desprind idei remarcabile prin suflul patriotic ce le străbate. Astfel ideea de luptă a generațiilor pentru propășirea neamului este exprimată puternic prin: „Țara aceasta a fost făcută prin jertfa românească, pentru români“<sup>14</sup>. Totodată a evidențiat rolul avut de Astra pentru românii din Ardeal, Banat, Crișana și Maramureș, care este denumită „altar al conștiinței naționale“<sup>15</sup>, rol ce-l considera la fel de important, atunci, în noile condiții statuate după primul război mondial. Urmărind aceeași idee a unității și propășirii neamului dr. Ion Lupaș, ministrul sănătății publice, în discursul rostit la Zalău, sublinia influența Astei în toate regiunile țării, salutînd în mod deosebit înființarea despărțămîntelor „Asociațiunii“ în Basarabia<sup>16</sup>.

Articolul intitulat sugestiv „Ce ne unește, nu ce ne desparte“ publicat în revista Transilvania în luna octombrie, nr. 10, prezintă cititorilor săi, pe lângă

<sup>9</sup> *Ibidem*, p. 480.

<sup>10</sup> *Ibidem*, p. 481.

<sup>11</sup> *Ibidem*, p. 482—483.

<sup>12</sup> *Ibidem*, p. 534.

<sup>13</sup> *Transilvania*, an 57, luna octombrie, nr. 10, p. 541.

<sup>14</sup> *Ibidem*, p. 542.

<sup>15</sup> *Ibidem*, p. 543.

<sup>16</sup> *Ibidem*, p. 545.

ideea de unitate în acțiunea culturală programul larg al festivităților și lucrărilor adunării generale ținute la Zalău în septembrie 1926. Din articol aflăm despre consfătuirea directorilor de despărțăminte, organizarea unor expoziții de copii și industrie casnică în Zalău, despre conferințele profesorilor Alexandru Lapedatu (ministrul cultelor și artelor) Șt. Ciobanu, prof. Bogdan Duică, dr. V. Ilea, despre pelerinajul la mormîntul lui Simeon Bărnuțiu, dezvelirea monumentului de pe locul de luptă de la Gurăslău în amintirea lui Mihai Viteazul și a eroilor căzuți acolo. Totodată aflăm despre primirea călduroasă făcută „congresiștilor” de către „zelosul director” al despărțămîntului Sălaj dr. Nicodim Cristea și de către „rumanimeca” din Zalău<sup>17</sup>.

Toate vin să întregească tabloul amplelor manifestări cu mari valențe educative, formative) inițiate și organizate de Astra, care, prin permanenta preocupare pentru progres a poporului român, a știut să preia continuu și să valorifice tradițiile spirituale ale stămoșilor, tradiții ce s-au transmis prin ani pînă în contemporaneitate.

CLAUDIA CERCHEZ

## DIE GENERALVERSAMMLUNG DER ASTRA IN ZALÄU IM JAHRE 1926

### (Zusammenfassung)

Die „Gesellschaft für Literatur und Kultur des rumänischen Volkes“ — ASTRA — hat mehrere Jahrzehnte hindurch eine vielfältige Tätigkeit im Rahmen des politischen und kulturellen Lebens der Rumänen entfaltet: nach Sektionen geordnet, wurden Programme ausgearbeitet, die, mit den Erfordernissen der Zeit schritthaltend, die Menschen für die Verwirklichung der grossen geschichtlichen Ziele unseres Volkes vorbereiteten. Im Kreis Sălaj wirkte, mit 173 Mitgliedern, die zentrale Kreisabteilung, im Sinne der geistigen Einheit und Kontinuität aller Rumänen, für die kulturelle Hebung der Volksmassen. Auf dieser Ebene verliefen auch die Arbeiten der in Zalău abgehaltenen Generalversammlung der Astra-Gesellschaft, im September 1926, welche in der vorliegenden Studie behandelt werden.

<sup>17</sup> *Ibidem*, p. 563.



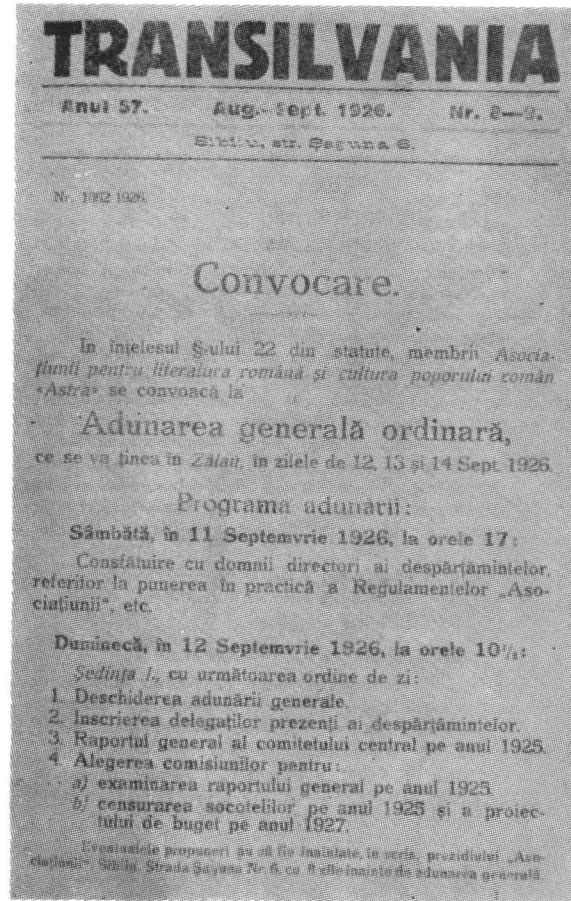
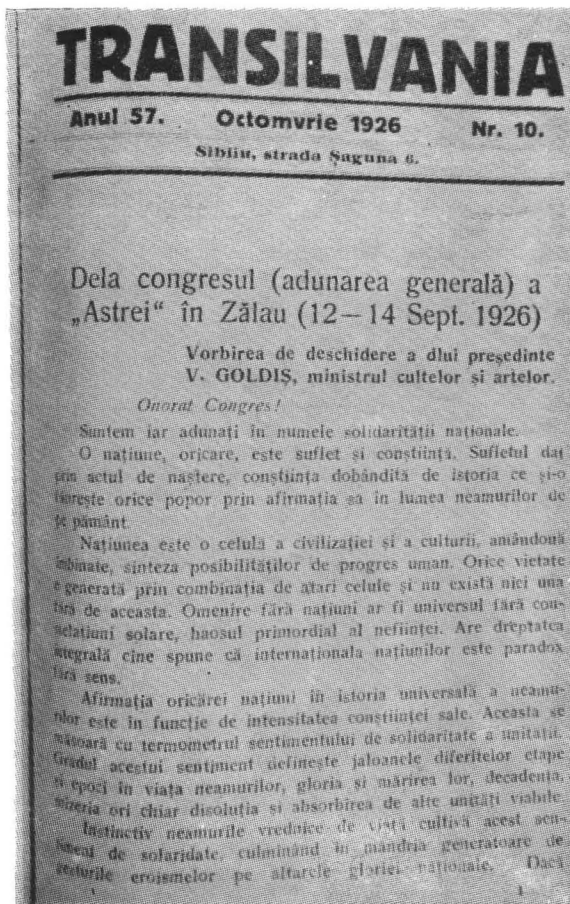


Fig. 1. 1 Convocarea și programul Adunării Generale a ASTREI din 1926 la Zălau.  
2 „Vorbirea” de deschidere a președintelui Astrei publicată în ziarul Transilvania, 10, 1926.

#### 46. Sălaj (desp. central județean).

În baza statutelor modificate, desp. din plasa centrală a județului se numește desp. central județean, poartă numele județului și are sediul totdeauna la sediul județului. Astfel desp. Zălau poartă pe viitor numele de Sălaj.

Raportul înaintat de dl *Dr. Nicodim Cristea*, președintele desp., este următorul:

Deoarece în raportul nostru Nr. 13/1925, înaintat Comitetului central al «Astrei» în 8 Iulie 1925 am arătat pe larg, pe lângă activitatea desfășurată de despărțământul Zălau în anul 1924 și pe cea desfășurată în anul 1925 (până la începutul lunii Iulie), de data aceasta, conform regulamentului, raportăm numai ceea ce s'a făcut în a II-a jumătate a anului trecut, ca astfel în raportul anului 1926 să se poată arăta roadele muncii noastre de pe un an complet. Putem afirma anticipativ, că odată trecute frământările, cari au reținut atâta lume dela munca constructivă, despărțământul nostru își va face datoria și în viitor cu același zel și devotament, ca și în trecut, întru trezirea la viață a tuturor despărțămintelor din județ, ca astfel, în frățească colaborare, să se ajungă cât mai grabnic scopul ce-l urmărește cu atâta stăruință vechia și nobila noastră instituțiune «Astra».

1. Numărul comunelor aparținătoare despărțământului Sălaj este de 28, precum urmează: 1. Aghireș, 2. Agriș, 3. Badon, 4. Bodia, 5. Bogdana, 6. Bozna, 7. Bucium, 8. Ciurmărna, 9. Gârceiu, 10. Herecleian, 11. Poptelec, 12. Păușa, 13. Treznea, 14. Țigani, 15. Unguraș, 16. Zălau, 17. Brebi, 18. Bocșa, 19. Curitâu, 20. Dobrin, 21. Fetindia, 22. Mirșid, 23.

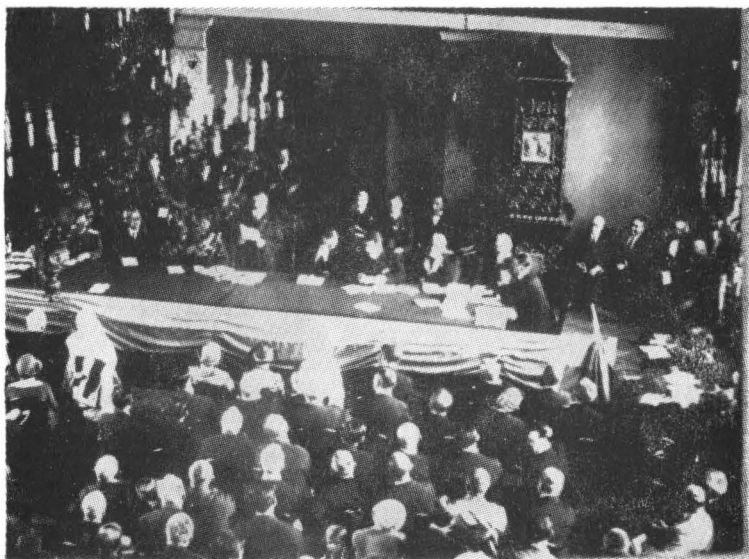


Fig. 2. 1 Parte a raportului de activitate a despărțământului județean Sălaj.  
2 Aspect din timpul desfășurării lucrărilor Adunării.



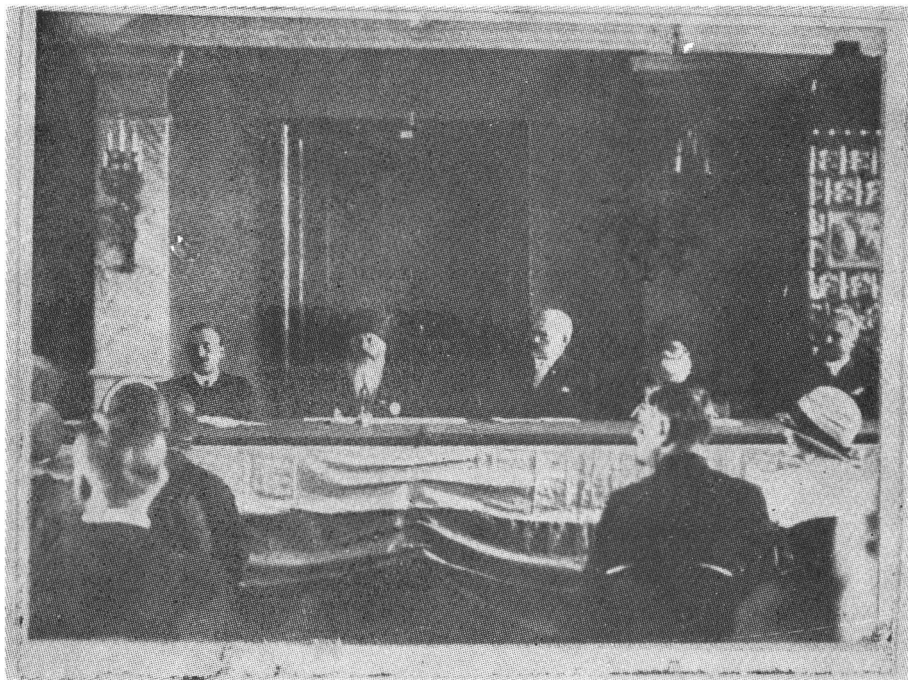


Fig. 3. 1 *Prezidiul Adunării Generale a Astrei.*  
 2 *Membrii Astrei participanți la Adunarea Generală de la Zălau.*